Redacció periodística

Lluís Pastor

XP08/18028/00614

UOC
Universitat Oberta de Catalunya
www.uoc.edu

Lluís Pastor

És director dels Estudis de Ciències de la Informació i la Comunicació de la Universitat Oberta de Catalunya, professor d'aquesta universitat i de la Universitat Ramon Llull i en diferents postgraus de la Universitat de Girona. És també director general de l'Editorial UOC. Doctor en Periodisme per la Universitat Ramon Llull, màster en Ciències de la informació per la Universitat Autònoma de Barcelona i titulat en Direcció i Administració d'Empreses per l'IESE, Universitat de Navarra. És autor de *Retòrica exprés* (Barcelona: Editorial UOC, 2008) i *La retòrica antiga* (Barcelona: Editorial UOC, 2007).

Segona edició: setembre 2008
© Lluís Pastor
Tots els drets reservats
© d'aquesta edició, FUOC, 2008
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
Disseny: Manel Andreu
Realització editorial: Eureca Media, SL
ISBN: 978-84-691-4905-8
Dipòsit legal: B-33.655-2008

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

Com es juga al *backgammon*?

Vostè es troba allà, assegut davant la taula en la qual una parella ha començat a jugar. El joc sembla vistós. El tauler és de colors i, com en una serralada de muntanyes estilitzades, hi ha dibuixats vint-i-quatre triangles. Els jugadors tiren daus. Sembla un joc d'atzar, però no del tot. Vostè s'ha proposat estar atent perquè no coneix les regles de joc i veu els dos jugadors tan concentrats que no s'atreveix a preguntar. Vostè sap que si para molta atenció al cap d'unes hores haurà descobert moltes de les regles que regeixen el joc. Però potser no totes.

Quant de temps trigarà a conèixer les regles del *backgammon* mitjançant aquesta observació? Sí, és cert que per a aprendre cal estar atent al joc, però hauria estat molt més senzill que algú li hagués explicat les regles bàsiques. Després, amb la pràctica, ja anirien apareixent els casos estranys, les interpretacions particulars. Si ha d'endevinar les regles del backgammon, per molt d'interès que hi posi, trigarà unes hores. Unes hores precioses. En canvi, si li expliquen les regles al principi del joc, en uns minuts ja serà capaç de jugar-hi. I com més hi jugui, més bon jugador serà.

L'observació és una de les vies que els experts recomanen seguir per millorar l'escriptura. Mirar atentament com d'altres juguen, això és llegir, ja que ningú no li ha explicat les regles. A la pregunta: com puc millorar els meus textos? Molts responen: llegeix, llegeix, llegeix. I si bé és cert que la lectura és imprescindible per a escriure millor, probablement resulta un mètode insuficient, que trasllada els èxits de l'escriptor, en el millor dels casos, al futur. Sobretot perquè habitualment quan llegim se'ns oblida que no només mirem com d'altres juguen, sinó que estem observant la partida per participar un dia –esperem que no gaire llunyà– en el joc de l'escriptura. I amb això no vull dir que no s'aprengui llegint, sinó que s'aprèn llegint com a escriptors.

D'escriure se n'aprèn llegint com a escriptors. Amb la voluntat de descobrir què hi ha darrere de l'escrit. Amb la curiositat per saber com s'ha construït el text i quina peça en segueix una altra. Per llegir com algú que vol escriure cal preguntar-se quines són les raons que han encoratjat aquesta construcció i no qualsevol altra d'entre les possibles. Per a escriure textos per a diaris, revistes, portals, per a la publicitat o per al dia a dia, cal captar l'atenció dels lectors. I encara que se n'hagi captat l'atenció, pocs lectors arribaran al final del text escrit. La pressa i el desinterès del públic que consumeix els mitjans de comunicació defineixen el tipus de relació que mantindran amb nosaltres.

I aquest és l'altre vector que incideix de manera absoluta en la feina de l'escriptor. Els canvis que s'han produït en la societat en les últimes dècades han convertit el nostre món en una societat de l'entreteniment. I els qui escriuen han de saber que ho fan per a un públic que vol entretenir-se. M'avanço a qui es posi les mans al cap abans d'hora, *entreteniment* vol dir el que diu, però també, i substancialment, *entreteniment* és atracció i interès. Els textos que no atreguin i no tinguin interès tenen un recorregut curt en el món de la comunicació. De vegades no tindran ni lloc en la línia de sortida.

Per això, quan es parla de la redacció que fan els comunicadors s'ha de parlar d'una redacció eficaç. I això significa que l'escriptor aconsegueixi del seu públic el que s'havia proposat: informar-lo, orientar-lo, fer-lo pensar, proporcionar-li una opinió, emocionar-lo o convèncer-lo. Parlar de redacció en el món de la comunicació i no tenir en compte que cal referir-se a aquest tipus d'escriptura orientada a l'èxit immediat és oblidar el magma en el qual es mou el nostre públic, entre l'interès pel que li diem i l'atenció que li suscita el que un altre ja ha començat a dir-li. En resum, perquè se senti la seva veu entre tanta cridòria cal acumular seducció i que l'escriptura sigui fonamentalment "*sexy*".

Hi ha molts llibres que prometen ajudar-lo a escriure millor, alguns de redactats per professors que no es guanyen la vida escrivint. Aquest és un llibre en el qual em proposo donar-li pistes perquè vostè escrigui de manera més atractiva. I crec, sincerament, que és una bona manera d'orientar aquest llibre, ja que –com en tota bona comunicació– vostè és el centre i no jo.

L'escriptura és comunicació, també pot ser art, però abans que res és comunicació. Aquest és el grau zero de l'escriptura: la comunicació. Per aquesta raó, reivindico el paper dels sofistes, d'aquests nois dolents de la història que van posar les bases de la comunicació. I situo l'escriptura *sexy* més a prop de la retòrica que de la poètica. L'escriptura *sexy* té més a veure amb la persuasió que amb la literatura. I per aquesta raó, aquest llibre s'ha escrit contra els que creuen que només coneixen els secrets de l'escriptura alguns teòrics els textos dels quals són de difícil digestió i d'incerta utilitat, i contra els ingenus que consideren que escriure, escriure de veritat, només ho fan els genis de la literatura.

Per entrar en les claus de l'escriptura "*sexy*" he proposat cinc conceptes: la idea, l'estructura, el to, la frase i la paraula. Als capítols dedicats a la idea i a l'estructura, subratllo la importància de reunir idees abans de posar-se a redactar i de situar-les en l'ordre del discurs de la manera que tinguin més impacte sobre el públic. Aquests capítols posen de manifest que escriure no és només redactar i que abans de redactar cal fer un treball previ de gran abast. El capítol sobre el to desemmascara les diferents maneres que té l'autor del text de donar la seva opinió o de mostrar les seves intencions. Es veurà que en alguns casos, l'autor no té cap inconvenient a ser reconegut, però que, en d'altres, intenta persuadir-nos de la bondat del seu punt de vista protegit darrere del text. Els capítols que tracten sobre la frase i la paraula aborden els fonaments de la redacció. En aquests capítols es trobaran respostes, i només en poso al-

guns exemples, sobre com flueix la informació en les frases, quina longitud de frase és la més apropiada o quines conseqüències provoca en el lector utilitzar estrangerismes o esmentar uns noms propis o uns altres.

Aquest llibre li proposa un mètode perquè pugui llegir com un escriptor i perquè pugui posar-se a jugar des d'ara mateix. Per a qui vulgui superar-se més enllà de l'ambició d'aquest llibre pot seguir el consell de l'editor i escriptor Josep Maria Castellet: "Fixa't en l'escriptor que més t'agradi i lluita per escriure millor que ell".

Continguts

Mòdul didàctic 1
Sigui *sexy*
Lluís Pastor

1. Una inquietud global
2. El model ODA
3. El ram de flors
4. Kant i l'indi lakota
5. La màquina de congelar paraules
6. El paradigma de l'entreteniment
7. La catedral i el basar
8. La voluntat de comunicar
9. La gran confusió
10. El lector de segon nivell
11. L'ovella Dolly
12. Escriure no és només redactar
13. Mariscal de pàgina
14. L'arbre de la saviesa

Mòdul didàctic 2
La idea
Lluís Pastor

1. Sense idea
2. L'entrenament
3. L'escalfament
4. La capsa 11
5. Atrapi el lector
6. Què és la idea
7. Com es creen idees
8. Com s'ordenen les idees
9. Exercicis amb idees
10. Tregui el títol del microones, si us plau
11. Desdramatitzar la titulació

Mòdul didàctic 3
L'estructura
Lluís Pastor

1. *Skeletor*
2. L'hipertext: una canonada sota la línia de flotació
3. Longitud per profunditat
4. Tipus d'enllaços
5. La caverna de les 5 *W*
6. Contra els gèneres periodístics

7. Els gèneres en el paradigma de l'entreteniment
8. El paràgraf, rei de la pàgina
9. Escultors d'idees
10. El primer paràgraf (i l'últim)
11. Claredat o emoció

Mòdul didàctic 4

El to

Lluís Pastor

1. El to és la intenció
2. L'objectivitat
3. Mostrar l'opinió
4. Amagar l'opinió

Mòdul didàctic 5

La frase

Lluís Pastor

1. El tiki-taka
2. Tiki-taka 2
3. Com es burla el minotaure?
4. El camí d'en Polzet
5. L'acordió i altres exercicis sobre la longitud de les frases
6. L'índex de broma
7. Aquests bojs amb aquestes fórmules boges
8. Agafi les regnes del text
9. Una etapa ciclista de muntanya
10. Un verb més, un substantiu menys

Mòdul didàctic 6

La paraula

Lluís Pastor

1. Check Point Charly
2. Es busca
3. Els senyals de memòria
4. Els arxisíl·labs
5. *Chapapote* i altres termes inflamables
6. Que què?
7. La Llei del patriota i els eslògans del canvi
8. La fórmula del Sr. King

Bibliografia

Aristóteles (2007). *Retórica*. Madrid: Alianza.

Aristóteles (2007). *Poética*. Madrid: Alianza.

Bal, Mieke (1990). *Teoría de la narrativa*. Madrid: Cátedra.

Barthes, Roland (2005). *El grado cero de la escritura: seguido de nuevos ensayos críticos*. Madrid: Siglo XXI.

Beaugrande, Robert-Alain de; Dressler, Wolfgang Ulrich (1997). *Introducción a la lingüística del texto*. Barcelona: Ariel.

Bradbury, Ray (1995). *Zen en el arte de escribir*. Barcelona: Minotauro.

Bronckart, J. P.; Bain, D.; Schneuwly, B.; Pasquier, A.; Daraud, C. (1985). *Le fonctionnement du discours*. Lausana: Delachaux et Niestlé.

Brown, Gillian; Yule, George (1993). *Análisis del discurso*. Madrid: Visor.

Casasús, Josep Maria; Núñez Ladevéze, Luis (1991). *Estilo y géneros perio dísticos*. Barcelona: Ariel.

Campàs, Joan (2007). *Els hackers*. Barcelona: Editorial UOC.

Cassany, Daniel (1987). *Descriure escriure*. Barcelona: Empúries.

Cassany, Daniel (1993). *La cuina de l'escriptura*. Barcelona: Empúries.

Cassany, Daniel (1999). *Construir l'escriptura*. Barcelona: Empúries.

Castellà, Josep Maria (1992). *De la frase al text.* Barcelona: Empúries.

Debord, Guy (1992). *La societé du spectacle*. París: Gallimard.

Eco, Umberto (1996). *Seis paseos por los bosques narrativos*. Barcelona: Lumen.

Enkvist, Nils Erik; Spencer, John; Gregory, Michael (1976). *Lingüística y estilo*. Madrid: Cátedra.

Escarpit, Robert (1993). *L'écrit et la communication*. París: Presses universitaires de France.

Fernández del Moral, J. (1993). *Fundamentos de la información periodística especializada*. Madrid: Síntesis.

Garrido, Joaquín (1997). *Estilo y texto en la lengua*. Madrid: Gredos.

Gil, Adriana (coord.) (2005). *Tecnologías sociales de la comunicación*. Barcelona: Editorial UOC.

Grijelmo, Álex (2001). *El estilo del periodista*. Madrid: Santillana.

Guiraud, Pierre (1957). *La stylistique*. París: Presses Universitaires de France.

Hicks, Wynford (1999). *Writing for journalists*. Londres i Nova York: Routledge.

Himanen, Pekka (2003). *L'ètica del hacker i l'esperit de l'era de la informació*. Barcelona: Editorial UOC.

Kaplan, Martin (1997). "L'entreteniment entès com l'art de captar i mantenir l'atenció és la força més important d'avui" [entrevista en línia]. Universitat Oberta de Catalunya. <http://www.uoc.edu/portal/catala/la_universitat/sala_de_premsa/entrevistes/2007/kaplan.html>

Kayser, Wolfgang (1985). *Interpretación y anàlisis de la obra literaria*. (4a. ed.) Madrid: Gredos.

King, Stephen (2002). *Mientras escribo*. Barcelona: Debolsillo.

Lakoff, George (2004). *Don't think of an elephant!* Vermont: Chelsea Green.

Lakoff, George; Johnson, Mark (1986). *Metáforas de la vida cotidiana*. Madrid: Cátedra.

Lázaro Carreter, Fernando (1997). *El dardo en la palabra*. Barcelona: Galaxia Gutenberg.

López García, Ángel (1996). *Escritura e información : la estructura del lenguaje periodístico*. Madrid: Cátedra.

Maingeneau, Dominique; Salvador, Vicent (1995). *Elements de lingüística per al discurs literari*. València: Tàndem.

Marchese, Angelo; Forradellas, Joaquim (1994). *Diccionario de retórica, crítica y terminología literaria* (4a. ed.) Barcelona: Ariel.

Martín, Sara (2007). *La literatura*. Barcelona: Editorial UOC.

Molinié, Georges; Cahné, Pierre (1994). *Qu'est-ce que le style?* París: Presses Universitaires de France.

Mortara Garavelli, Bice (1998). *Manual de retórica*. Madrid: Cátedra.

Nelson, Victoria (1997). *Sobre el bloqueo del escritor.* Barcelona: Península.

Nielsen, Jakob (2000). *Usabilidad*. Madrid: Prentice Hall.

Núñez Ladevéze, Luis (1991). *La construcción del texto*. Madrid: Eudema.

Núñez Ladevéze, Luis (1993a). *Métodos de redacción periodística y fundamentos del estilo*. Madrid: Síntesis.

Núñez Ladevéze, Luis (1993b). *Teoría y práctica de la construcción del texto*. Barcelona: Ariel.

Núñez Ladevéze, Luis (1995). *Introducción al periodismo escrito*. Barcelona: Ariel.

Pagès Jordà, Vicenç (2002). *Un tramvia anomenat text*. Barcelona: Empúries.

Pastor, Lluís (2008). *Retòrica exprés*. Barcelona: Editorial UOC.

Pavlik, John V. (2005). *El periodismo y los nuevos medios de comunicación*. Barcelona: Paidós.

Postman, Neil (1991). *Divertirse hasta morir*. Barcelona: Ediciones de la Tempestad.

Proust, Marcel (1996). *Sobre la lectura*. Barcelona: Quaderns Crema.

Reyes, Graciela (1993). *Los procedimientos de cita: estilo directo y estilo indirecto*. Madrid: Arco Libros.

Roche, Anne; Guiguet, Andrée; Voltz, Nicole (1995). *L'atelier d'écriture: elements pour la redaction du texte litteraire*. París: Dunod.

Rubert de Ventós, Xavier (1998). *Crítica de la modernidad*. Barcelona: Anagrama, 1998.

Salaverría, Ramón (2005). *Redacción periodística en internet*. Pamplona: Eunsa.

Salaverría, Ramón; Sádaba, Charo (2004). *Towards new media paradigms*. Pamplona: Eunate.

Schökel, Alonso (1961). *La formación del estilo* (3a. ed.). Santander: Sal Terrae.

Serafini, Ma. Teresa (1994). *Cómo se escribe*. Barcelona: Paidós.

Stevenson, Robert Louis (1981). *Aventuras de un cadáver*. Barcelona: Bruguera.

Stevenson, Robert Louis (2006). *El arte de escribir*. Santa Cruz de Tenerife: Artemisa.

Strunk, W.; White, E. B. (1979). *The elements of style*. Massachusetts: Allyn and Bacon.

Szigrist, F. (1993). *Manual de redacción para especialistas de la comunicación*. Madrid: McGraw-Hill.

Toutain Gibert, Ferran (2000). *Sobre l'escriptura*. Barcelona: Blanquerna Tecnologia i Serveis.

Van Dijk. T. A. (1983). *La ciencia del texto*. Barcelona: Paidós.

Van Dijk. T. A. (1995). *Estructuras y funciones del discurso* (9a. ed.). Madrid: Siglo XXI.

Vigner, Gérard (1982). *Ecrire: elements pour une pedagogie de la production écrite*. París: CLE International.

Wells, Gordon (1997). *The craft of writing articles*. Londres: Allison & Busby.